

Зіновій СТЕЛЬМАЩУК,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музикознавства
та методики музичного мистецтва
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Тернопіль, Україна.
zistel@ukr.net

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАЙБУНІХ АКТОРІВ ГРИ НА МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ

У дослідженні розглянуто особливості методики навчання акторів гри на музичному інструменті в контексті професійної підготовки майбутніх фахівців сценічного мистецтва. Акцентовано увагу на ролі музично-інструментальної діяльності у розвитку творчого потенціалу, сценічного мислення та емоційної виразності акторів. Охарактеризовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність формування музично-інструментальних умінь. Визначено методичні прийоми, які сприяють інтеграції музично-інструментальної підготовки в систему акторської освіти.

Ключові слова: акторська освіта, професійна підготовка, музично-інструментальні вміння, методика навчання, педагогічні умови, творча діяльність.

Нинішній техногенно-інформаційний, динамічний розвиток суспільства вимагає створення адекватних умов в системі професійної підготовки актора театру і кіно. Значної ролі при цьому набуває підвищення якості його навчання шляхом досягнення необхідних компетентностей. Відповідно до вимог освітньої програми він повинен володіти широким спектром знань умінь і навичок. В переліку таких навичок певну нішу займає вміння володіти одним з музичних інструментів. Тому важливою складовою фахової компетентності майбутнього актора є інструментальна підготовка.

У музичній педагогіці проблемі методики навчання гри на музичному інструменті майбутніх фахівців присвячені дослідження Л. Арчажнікової, М. Булди, Т. Воробкевич, Л. Горенка, М. Давидова, А. Душного, В. Князева, Г. Падалки, А. Семашка та інших науковців і педагогів-практиків.

Проблемі підготовки майбутнього актора театру та кіно присвячені роботи Є. Безгіна, Н. Корнієнко, М. Лабінського, В. Хім'яка, С. Гордєєва, Л. Ванюги та ін.

Мета дослідження – розглянути методику навчання акторів гри на музичному інструменті та визначити педагогічні умови, що сприяють ефективному формуванню музично-інструментальних умінь у процесі професійної підготовки.

У змісті програмних результатів навчання освітньо-професійної програми «Акторське мистецтво» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності В6 «Перформативні мистецтва» для майбутнього актора передбачені фахові компетентності: органічно та цілеспрямовано діяти в умовах вимислу, творчо втілювати сценічні завдання режисера, балетмейстера, постановника пластики; співати у хорі, ансамблі, соло. Ці вимоги передбачають набуття знань з елементарної теорії музики, умінь володіти практичними навичками гри на музичному інструменті і необхідні для застосування виражально-зображальних засобів відповідно до жанру п'єси у запропонованих режисером обставинах в процесі відтворення сценічного образу того чи іншого героя у виставі. Сучасна дослідниця Т. Пістунова зазначає, що «майстерність гри на інструменті не лише сприяє здобуттю комплексної освіти у сфері акторської майстерності, а й допомагає формуванню інших загальних навичок» [2, с. 76]. Ми згодні з цією думкою і додаємо, що безпосередньо до професійних навичок, яких набуває майбутній актор під час здобуття освіти належать: сценічна мова, майстерність актора, сценічний рух, танець, спів. Дані дисципліни в навчальному плані освітньої програми належать до основної компоненти в той час, коли гра на музичному інструменті – вибіркова компонента і, як справедливо зауважує Т. Піскунова, ...«серед дисциплін, яким

приділяють незначну увагу –гра на музичному інструменті»[2, с. 76]. Тому, з огляду на вищесказане зауважимо, що одним з важливих умінь професійної підготовки майбутнього актора, на нашу думку, є володіння музичним інструментом.

Процес навчання гри на музичному інструменті передбачає, крім розвитку музичного слуху, чуття ритму, музично-слухових уявлень, слуховокальної координації, творчої уяви, набуття умінь читати нотний текст різностильових п'єс з аркуша, ескізне вивчення різножанрових творів з метою накопичення певного «золотого репертуарного запасу», інтерпретації виконуваних творів, підбору на слух знайомих мелодій, спів пісень під власний супровід. Всі ці якості і компоненти необхідні майбутньому актору для професійної діяльності.

Навчання гри на музичному інструменті як суттєва і взаємодоповнююча частина підготовки майбутніх акторів складається з певних базових педагогічних умов, а саме:

1. Навчально-методичне забезпечення (наявність робочої програми та методичних рекомендацій з даної навчальної дисципліни);
2. Організація навчального процесу (послідовність та системність індивідуальних занять, поєднання групових та індивідуальних форм навчання, підбір технічного матеріалу та музичних творів відповідно до індивідуальних музичних здібностей здобувачів.
3. Професійна спрямованість діяльності викладача під час занять (застосування методів, що поєднують інструментально-виконавську майстерність з акторською підготовкою майбутнього актора, інтеграція гри на інструменті у сценічні вправи та репетиції, самостійна робота здобувача).
4. Оцінювання навчальних досягнень студентів (відповідно до кредитно-модульної шкали ЄКТС).

Коротко охарактеризуємо сутність перерахованих педагогічних умов.

1. Навчальним планом на вивчення дисципліни «Гра на музичному інструменті» передбачено 3 кредити ЄКТС (90 годин) протягом восьмого семестру. З них – 38 годин аудиторних занять і 52 години самостійної роботи. В

процесі аудиторних занять, де передбачені групові та індивідуальні форми навчання гри на музичному інструменті ми застосовуємо фундаментальний принцип педагогіки – індивідуальний підхід до кожного здобувача, враховуючи вікові психологічні особливості з метою особистісного творчого самовираження та інтеграції інструментальної підготовки в «канву» майбутньої професійної діяльності.

2. З перших занять, привертаючи інтерес до музикування, важливо зацікавити студента технічними можливостями інструмента, його тембральною окрасою, доступністю для опанування гри та привабливістю багатожанровим репертуаром. Спостереження і досвід показують, що ефективною формою опанування музичного інструменту на початковому етапі є гра в ансамблі. В процесі колективного музикування навчальний інструментальний репертуар, зазвичай, вивчається швидше і якісніше. Початкове ансамблеве навчання, наприклад, гри на хроматичній сопілці в строї до мажор ми розпочинаємо одночасно з двома-чотирма студентами. Ансамблева форма допомагає активніше «включитися» в гру завдяки атмосфері старанності, змагальності, результативності праці, що панує під час колективної гри. При цьому ми практикуємо гру в ансамблі як з однорідними, так і з різнорідними інструментами. Наприклад: сопілка, акордеон, або дві сопілки, акордеон, ударні інструменти без визначеної висоти звучання (бубон, маракаси, пандейра, трикутник та ін.). Однак таким складом ансамблю ми музикуємо вже в той час, коли студенти розвинули технічні навички гри на інструменті та опанують вміння читати нотний текст з аркуша.

3. Ефективною формою освоєння гри на інструменті є підбір улюблених мелодій на слух. Пропонуємо процес освоєння аплікатури, наприклад, зі співу знайомих, з молодшого шкільного віку, пісень-забавлянок: «Гоп, скок, руки в боки», «Диби, диби, диби-би», «Дрібушечки», «Ой дзвони, дзвонять» та ін. [4, с. 43 – 44], а потім програвання їх на інструменті, підбираючи мелодії по слуху. Такий спосіб поєднання функцій голосового апарату з моторикою пальців і музично-слуховими уявленнями підсилює мовленнєві і музичні вміння,

об'єднує сценічну мову з музичною, оскільки музичні виразові засоби разом з пережитим словесним текстом дають можливість домогтись виразності вимови, осмислити образно-виражальний характер героя у виставі. Адже такі психофізіологічні процеси як творча уява, мислення, пам'ять, увага воля беруть активну участь в загальному творчому процесі навчання і в майбутній професійній діяльності.

Однією з дієвих форм освоєння музичного інструмента і його «уведення» в загальну канву професійної підготовки майбутнього актора є його використання під час занять з майстерності актора в процесі гри ролей в етюдах, або уривках вистав. Узгоджуючи заздалегідь з викладачем питання музичного оформлення мізансцени, дії, частини, уривку майбутньої вистави здобувач в класі музичного інструменту цілеспрямовано вибирає необхідний репертуар для безпосереднього використання за призначенням. Коли студент на власному досвіді переконується про користь гри вивчених п'єс, освоєння інструмента стає результативнішим в широкому спектрі підготовки фахівця-актора.

4. Немаловажну роль в даному контексті відіграє роль оцінювання навчальних досягнень студентів в класі індивідуальних занять гри на музичному інструменті. Технологія ЄКТС оцінювання має свої особливості і є більш прогресивною у порівнянні з традиційною чотирибальною системою. «До елементів критерію оцінювання, зокрема, входять: майстерність виконання музичного твору, технічно-виконавська довершеність твору, інтерпретація музичного твору, дотримання стильових особливостей музичного твору, сценічна культура виконавця» [6, с. 101]. Дані елементи мають свою бальну шкалу і в сумі складають загальну оцінку під час складання програмових вимог в ході зарахування змістового модуля посередині семестру і заліку в кінці семестру.

З огляду на вище викладене зазначаємо, що розглянута методика навчання акторів гри на музичному інструменті та визначені педагогічні умови цілеспрямовано та результативно сприяють ефективному формуванню

музично-інструментальних умінь у процесі професійної підготовки. Гра на музичному інструменті безпосередньо сприяє формуванню творчого потенціалу майбутнього актора і, як показують спостереження, впливає на динамічне функціонування його мовленнєвої діяльності, чуттєву сферу, розвиток музичності, особливо ритміки, бо «Все на світі, як стверджував Лесь Курбас, має ритм... і не тільки ритм для вуха, звуковий, але ритм і просторовий... як певний процес, як категорія нашого життя...» [2, с. 54]. Всі ці чинники визначають динаміку творчого потенціалу особистості майбутнього актора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безгін О. Фахові особливості театральної освіти: монографія // Київ України, 2013. 291 с.
2. Лабінський М. Г. Лесь Курбас. Актор у нашій системі і праця над роллю // Курбас Лесь. Березіль: із творчої спадщини. Київ, 1988. С. 54.
3. Пістунова Т. Гра на музичному інструменті у професійній діяльності актора // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Серія Мистецтвознавство / [за ред. О.С.Смоляка]. Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2017. № 2 (вип. 37). С. 76.
4. Стельмащук З. Виконавська майстерність акордеоніста в контексті фахової підготовки музиканта-педагога // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка. 2021. № 3. С. 146 – 152.
5. Стельмащук З. М. Вчимося грати на музичних інструментах: Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2011. С. 43 – 44.
6. Стельмащук З. М. Особливості оцінювання навчальних досягнень студентів з музичних дисциплін. Шляхи удосконалення навчального процесу в контексті інноваційних змін в системі вищої освіти // Матеріали регіонального науково-практичного семінару / За заг. ред. Г. В. Терещука. Тернопіль: В-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. С. 101.